

**МОНГО УГААХ ГЭМТ ХЭРЭГ, ТӨНД МОНГО РДН ШАЛГАХ АЖИЛЛАГАА ЯВУУЛАХАД
АНХААРАХ ЗАРИМ АСУУДАЛ**

Ц.БЯМБАРАГЧАА Ж.БАТСАЙХАН

ДХИС-ийн Удирдлагын академийн Онцгой байдлын удирдлага
стратегийн профессорын багийн профессор, доктор, дэд профессор

ДХИС-ийн Ахисан шатны боловсролын сургуулийн Эдийн засаг-Аюулгүй байдлын
Хөтөлбөрийн магистрант цахим хаяг: batsaikhan.j@iaac.mn

Хураангуй:

Монгол Улс 2003 онд “Терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх олон улсын конвенц”-д нэгдэн орж, 2004 онд монгол угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхийг ажиллагаатай тэмцэх, тэдгээрээс урьдчилан сэргийлэх олон улсын бодлогыг тодорхойлдог Олон улсын санхүүгийн арга хэмжээ авах бэлэг /Financial Action Task Force буюу ФАТФ/ийн салбар байгууллага болох Ази Номхон далайн бүс нутгийн монгол угаахтай тэмцэх байгууллага /APG/-д элсэн орсон. Манай улс ФАТФ-ын зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх зорилгоор монгол угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тодорхой ажлуудыг хийж, хууль эрх зүйн орчноо шинэчилж байгаа боловч нөхдрийг хуртэл бүрэн хэрэгжүүлж чадаагүй байна.

Монгол угаах гэмт хэрэгт мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, гэмт хэргийн улмаас олж авсан хөрөнгө, орлогыг хураан авах, битүүмжлэх, хохирол барагдуулах ажлыг олон улсын хэмжээнд явуулах асуудлыг дэвшүүлсэн.

Төлхөөрөгс: Монгол угаах, Авлигатай тэмцэх, (Financial Action Task Force буюу ФАТФ), Угаахын Эсрэг Олон Улсын Ажлын Хэсэг (GTF-AML)

Оршил:

Монгол угаахтай тэмцэх санхүүгийн арга хэмжээ авах байгууллага (Financial Action Task Force буюу ФАТФ) нь монгол угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх болон нийгмээр хохирсон хэргийг дэлгэрүүлэхийг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх, дэлхийн санхүүгийн системийг хамгаалах бодлогыг боловсруулж, дэлгэрүүлэх үүрэг бүхий засгийн газар хоорондын хараат бус байгууллага юм. ФАТФ-ын зөвлөмж нь дэлхий нийтийн монгол угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх стандарт гэж хүлээн зөвшөөрөгддөг. ФАТФ нь Их долоогийн уулзалтаар 1989 онд байгуулагдсан бөгөөд нөхдрийн байдлаар 37 гишүүн улс, 3 ажиглагч улс, 9 бүс нутгийн холбоо байгууллага, 23 ажиглагч олон улсын байгууллагаас бүрддэг ба бүс нутгийн байгууллагуудаар дамжуулан нийл ажиллагаагаа хэрэгжүүлдэг байна.

1997 онд байгуулагдсан Ази, Номхон далайн бүсийн байгууллага (The Asia/Pacific Group on Money Laundering буюу АНДББ) нь ФАТФ-ын төрлийн, бүс нутгийн хэмжээнд монгол угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх (МУТСТ) нийл ажиллагааг зохицуулах байгууллага билээ.

Улмаар монгол угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх олон улсын стандартуудыг мөрдөн ажиллах үүрэг хүлээж, монгол угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхийг нийл ажиллагааг илрүүлэх, таслан зогсоох, урьдчилан сэргийлэх, энэ төрлийн гэмт хэрэгт ял шийтгэл оногдуулах холбогдох нөдсний хууль тогтоомж, эрх зүйн актууд, олон улсын гэрээ, конвенц, стандартуудад нийцүүлэх ажил өө шаттайгаар хэрэгжиж эхэлсэн.

ФАТФ-аас гишүүн орнуудын хийж хэрэгжүүлж байгаа ажлын хүрээнд манай улсын монгол угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоог хянахаар болж, нийгмий дагуу 2007 оны 07 дугаар сард Монгол Улсын монгол угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоог бүс нутаг хариуцсан Ази номхон далайн орнуудын монгол угаахтай тэмцэх бэлгээс шалгаж нэлэн “Харилцан нэлгээний тайлан” гаргасан юм.

Дээрх харилцан нэлгээгээр Монгол Улсыг монгол угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх нийл ажиллагааг хангалтгүй хэрэгжүүлж байгаа улс орон гэж 2 өө шаттай нарийвчилсан хяналт шалгалтад оруулсан бөгөөд ФАТФ-ын зөвлөмжийг бүрэн

гүйцэд хэрэгжүүлж амжаагүй, стратегийн томоохон дутагдлууд байгааг онцолсон байна. Тухайлбал: мөнгө угаах гэмт хэргээр хэрэгжүүлсэн хураасан, битүүмжилсэн, улс орнуудад харилцан туслалцаа үзүүлсэн тохиолдол байхгүй, мөнгө угаах хэргээр эрхийн хэрэг хянан шийдвэрлэж, шүүхээр эцэслэн шийдвэрлээгүй, гэм буруутай нь тогтоогдож ял авсан нэг ч тохиолдол байхгүй зэрэг дутагдлуудыг дурдаж, манай улсын энэ төрлийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх тогтолцоо дутагдалтай байгааг илэрхийлж байна гэж үзсэн байна. Мөн хар тамхи, хэргийн наймаа, авлига, хээл хахууль гэх мэт хууль бус орлого олдог гэмт хэргийн тоо, хэмжээгээр бусад орнуудтай харьцуулахад нийслэл эрсдэлтэй орнуудын тоонд багтаж байна гэж ФАТФ үзэж¹ “нийслэл эрсдэлтэй болон хамтран ажилладаггүй улс” гэсэн ангилал буюу “хар саарал жагсаалтад” оруулж байсан байна.

Мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх төрлийн нийслэл байдал нь энэ төрлийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх нэгдсэн нэг зорилт болж байгуулаагүй, мөрдөгч, прокурор, шүүгч тус бүр бүр бүрийн дотоод итгэлийн хэрэгэнд дээрх гэмт хэргийг ойлгож, мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулдаг, хянадаг, шүүхийн системд шийдвэрлэгдэж буй хэргийн практик дутмаг, мөрдөгч, прокурор, шүүгч нь энэ төрлийн гэмт хэргээр дагнан мэргэшсэн байдал байхгүй байгаа учраас мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх, мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах ажлын үр нөлөөг сайжруулж, олон улсын эрх зүйн харилцан туслалцааны нийслэл байдал, тулгамдаж буй асуудал, улс орнуудтай харилцах хамтын ажиллагааг сайжруулах, техник технологийг цаг үеийн нийслэл байдалтай уялдуулан боловсронгуй болгох, хууль сахиулах байгууллагын албан хаагчдын мэдлэг боловсролыг дээшлүүлж мэргэшүүлэх, шүүхийн шатанд энэ төрлийн гэмт хэргийг шийдвэрлэх дагнасан боловсон хүчнийг /шүүгч/ бэлтгэх зэрэг зайлшгүй шинэчлэл, үрчилэлт хийх шаардлагатай байна.

Үндсэн хэсэг:

Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.1-д “мөнгө угаах” гэж гэмт хэрэг үйлдэж олсон хэрэг, мөнгө, орлого гэдгийг мэдсээр байж төрнийг авсан, эзэмшсэн, ашигласныг, эсхүл төрний хууль бус эх үүсвэрийг нь нуун далдлах, гэмт хэрэг үйлдэхэд оролцсон аливаа этгээдэд хуулийн хариуцлагаас зайлсхийхэд туслах зорилгоор үйлчилсэн, шилжүүлснийг, эсхүл төрний бодит шинж чанар, эх үүсвэр, байршил, захиран зарцуулах арга, эзэмшигч, эд хэрэгжүүлсний эрхийг нуун далдалсныг” хэлнэ гэж томъёолсон байдаг. Гэмт хэрэг үйлдэж хууль бусаар олсон орлогынхоо эх үүсвэрийг нуун дарагдуулж, хэлбэр дүрсийг нь хувиргаж эдийн засгийг эргэлтэд оруулж “бохир” мөнгийг “цэвэр” буюу хууль ёсны орлого мэт харагдуулах оролдлого нь мөнгө угаах гэмт хэрэг юм.

Гэмт хэрэгтнийг их хэмжээний бэлэн мөнгийг дараах хууль бус үйл ажиллагаанаас олдог болгох тэр нь мөнгө угаах гэмт хэргийн үндэс болдог. Үүнд:

- Хууль бус галт зэвсгийн наймаа
- Хэргийн, эд эрхтний наймаа
- Хар тамхины худалдаа
- Бусдын биеийг үнэлүүлэх
- Мөнгөн тэмдэгт хуурамчаар боловсруулах
- Авлига, хээл хахууль
- Татвараас зайлсхийх
- Байгаль орчны эсрэг, гэмт хэрэг
- Хулгай, дээрэм
- Цахим гэмт хэргийн хохирогчоос шаардаж авсан барьцаа төлбөр, далд веб дэх хууль бус үйл ажиллагааны төлбөр болгож биткойн, этериум зэрэг криптовалютуудад олсон орлого гэх мэт

Иймд гэмт хэрэгтнийг хууль бус үйл ажиллагаанаас олсон орлогоо мэдээлэх үүрэгтэй этгээд эсвэл, хууль хяналтын байгууллагын анхаарлыг татахгүй, тэдний хараанд өртөж үүсгээр зарцуулах боломжтой болохын тулд санхүүгийн системд нэвтрүүлж, жинхэнэ эх үүсвэрийг нь нуун дарагдуулж, төрөлдүүлэх замаар хууль ёсны орлого мэт харагдуулахыг зорьдог.

Мөнгө угаах нь гэмт хэрэгтнийг хувьд хууль бус орлогын эх үүсвэрээ аливаа эрсдэлд оруулалгүйгээр төрнээс олсон ашиг, орлогоо тааваараа ашиглахад туслах, санхүүгийн аюулгүй байдлаа хамгаалахад чиглэгдсэн маш чухал үйл явц юм. Мөнгө угаах гэмт хэрэг нь байршуулах, тараах буюу үйлгээнд оруулах, буцааж төвлүүлэх гэсэн 3 үе

шаттайгаар хийгддэг. Эхний шат буюу байршуулах шатанд хууль бусаар олсон мөнгө хаа нэгтгээ байршуулах шаардлагатай байдаг. Тухайлбал, гэмт этгээд хэрэг хэргийн нэр дээр банканд нээлгэсэн дансанд хууль бусаар олсон мөнгө анхаарал татахааргүй хэмжээтэйгээр таслан хийх, нэт цаас, чек, хувьцаа худалдан авах, эсхл байр, байшин ч худалдан авах замаар байршуулж болно.

Хоёр дахь шатанд гарал зогсоогчийг нь нуун далдлах, хууль ёсны орлого мэт харагдуулах зорилготойгоор нэгэнт байршуулсан мөнгө эргэлтэд оруулдаг. Жишээлбэл, худалдан авсан нэт цаас, аяллын чекээ эргүүлэн зарах эсвэл гадаад худалдаа эрхэлж буй мэт харагдуулах зорилгоор мөнгө угаахтай тэмцэх хяналтын механизм бүрдүүлээгүй орнууд руу шилжүүлэх гэх мэт аргыг хэрэглэдэг.

Дүний дараа гурав дахь шат нь нэгэнт гарал зогсоогчийг нь тогтооход бэрх болсон эсхл хууль ёсны юм шиг харагдах болсон мөнгө эргүүлэн хэргийн нэр дээр төвлөрүүлдэг ажээ.

Мөнгө угаах гэмт хэргийн арга хэлбэр нь терроризмыг санхүүжүүлэхтэй ижил төстэй явагддаг тул энэ хоёр гэмт хэргийг нягт холбодог. Гэвч агуулгын хувьд энэ хоёр нь тусдаа явагддаг. Тухайлбал, мөнгө угаах нь хууль бус орлогыг хууль ёсны юм шиг харуулахыг зорьдог байхад терроризмыг санхүүжүүлэх нь хууль ёсны орлогоор хууль бус үйл ажиллагаанд зарцуулахыг зорьдог.

Мөнгө угаах нь эдийн засаг, нийгмийн ихээхэн сөрөг үр дагавартай. Хууль бус мөнгө гаднаас орж ирсэн бол зорилгодоо хүрээд гэнэт орж ирсэн шигээ гэнэт буцаад гарна. Их хэмжээний мөнгө гэнэтийн шилжилт нь санхүүгийн системийн тогтвортой байдлыг эвдээд зогсоогчий хямралд ч хүргэж болох юм. Дүний зэрэгцээ олон улсын тавцанд дотоодын банк, санхүүгийн байгууллагуудын нэр хүнд унах, банк, санхүүгийн байгууллагаар дамжин хийгдэж байгаа гадаад үйлгээг саатуулан шалгах, тэдгээртэй харилцахаас татгалзах хүртэлх арга хэмжээг гаднын орнууд авч болох юм.

Хууль бус мөнгө дотоодынх бол энэ нь хээл хахууль, авлигыг гааруулах, шударга үрсүлдүүнийг хавчих, шударгаар бизнес эрхлэгчдийг зах зээлээс шахаж монополь байдал бий болгох зэрэг олон сөрөг үр дагавартай. Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоо дутуу хүгжсэн орнуудыг мөнгө угаагчид ашиглах эрсдэл үндэрс юм. Манай улс шиг жижиг эдийн засагтай улс оронд хүрнүү оруулалт, мөнгөний хэрэгцээ их байгаа нь ойлгомжтой. Тэр ч хэмжээгээр банкнуудад хуримтлал үүсгэх, хүрнүү оруулалтыг дэмжих сонирхол их байгаагийн зэрэгцээ банкаар дамжиж байгаа орлого, хүрнүүгийн цаад эх үүсвэр, бизнесийн мөн чанарын талаар сонирхох, судлах хэрэгцээ байхгүй мэт ойлгосоор ирсэн билээ.

Гэтэл энэ байдал нь эргээд санхүүгийн системийн найдвартай, тогтвортой байдалд заналхийлж болзошгүй байна. Монгол Улсад 2006 оны 7 дугаар сард “Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай” хууль батлагдаж мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх үйл ажиллагааны үндэс суурь тавигдсан. Энэ хуулийн дагуу 2006 оны 11 дүгээр сарын 29-нд мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий Санхүүгийн мэдээллийн алба (СМА) Монгол банкны харьяанд үйл ажиллагаа явуулж байна.

Дэлхийн улс орнууд энэ төрлийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх талаар санхүүгийн үйл ажиллагааны чиг үүрэг (FATF), Дэлхийн банк, Олон улсын валютын сан (ОУВС), НББ-ын газар зэрэг байгууллагуудтай хамтран ажилладаг. Хар тамхи, гэмт хэргийн талаар (UNODC), Интерпол, Эгмонт групп, Транспэрэнси Интернэшнл. GTF-AML нь мөнгө угаах, ялангуяа авлигын мөнгө угаахтай тэмцэх нэмэлт аргыг боловсруулж, ийм үйл ажиллагааг хязгаарлах, баривчлах практик арга хэрэгсэл, арга техникийг ашиглахыг сурталчилсан бөгөөд Мөнгө Угаахын Эсрэг Олон Улсын Ажлын Хэсэг (GTF-AML)-ээс дараах шийдвэрийг гарган ажиллаж байна: үүнд:

1. Анхаарал татаж буй орнуудын дүн шинжилгээ хийх чадварыг хүгжүүлэх, мөн тухайн орны парламентчдийг мөнгө угаахын эсрэг хууль журмыг бэхжүүлэхэд мэдээлэл, арга хэрэгсэл болон удирдамжаар хангах;
2. Авлигын замаар хулгайлагдсан мөч хүрнүүгийг буцаан авах парламентчдийг хүчин чармайлтад дэмжлэг үзүүлэх үүднээс дотоодын хууль тогтоомж боловсруулах болон санаачилгуудад тусгах боломжийг олгох тухайн салбарынхны дэмжлэг, зөвлөгөө, удирдамж, техникийн мэдээлэл авах боломж болон сайн туршлагуудаар хангах;
3. Латин Америк болон Арабын бүс нутгийн орнуудын парламентчдад Авлигын Эсрэг

Парламентчдийн Дэлхийн Байгууллагын Мөнгө угаахын эсрэг Үйл ажиллагааны удирдамжаар Өргөлжлүүлэн хангах, ингэхдээ Мөнгө угаахын эсрэг болон хулгайлагдсан хөрөнгийг буцаахтай холбоотой Үндэсний хууль тогтоомжийг чангатгахад парламентчдийн чадамжийг нэмэгдүүлэхийн тулд Үндэсний болон бус нутгийн чанартай хурал, семинар зохион байгуулах замаар хэрэгжүүлэх;

4. Бүх санхүүгийн байгууллагууд болон санхүүгийн зуучлагч нар нь хүлээн авагчаас тэдгээрийн хадгаламж болон санхүүгийн гүйлгээний талаарх мэдээллийг хуулийн дагуу мэдэгдэх, эс бусад шийтгэл оногдуулах шаардлага тавих явдлыг дэмжих зэрэг арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлж байна.

Монгол Улсад Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай анхны хууль 2006 оны 7 дугаар сарын 08-ны Өдөр батлагдсан. Тус хуулийг олон улсын жишигт нийцүүлэх зорилгоор 2013 оны 5 дугаар сарын 31-ний Өдөр нэмэлт Өөрчлөлт оруулсан байна. Мөн мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх олон улсын стандартын дагуу “Мансууруулах эм, сэтгэгцэд нөлөөлөх бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай” хуулийг 2002 онд, 2013 онд, Авлигын эсрэг хуулийг 2006 онд тус тус баталж, мөрдөж байна. Үүнээс гадна, Эрүүгийн хуульд “мөнгө угаах”, “мансууруулах болон сэтгэгцэд нөлөөлөх эм, бэлдмэл, бодисыг хууль бусаар бэлтгэх, олж авах, хадгалах, тээвэрлэх, илгээх, борлуулах”, “хээл хахууль авах”, “хээл хахууль гүйх”, “хээл хахууль зуучлах”, “хууль бусаар хөрөнгийг жижиг” гэмт хэргийг тус тус хуульчилсан².

Мөнгө угаах гэмт хэргийн хувьд Монгол Улсад харьцангуй шинэ төрлийн гэмт хэрэг юм. Тодруулбал,

- 2006.07.08-ны Өдөр, “Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль” батлагдаж,
- 2008.02.01-ний Өдрийн баталсан Эрүүгийн хуульд 268¹ дугаар зүйл буюу “Мөнгө угаах” гэмт хэрэг болон, 178² дугаар зүйл буюу “Терроризмыг санхүүжүүлэх” гэмт хэргийн зохицуулалтыг нэмсэн.
- 2009.12.24-ний Өдрийн баталсан Эрүүгийн хуулийн 268¹ дугаар зүйл буюу “Мөнгө угаах” гэмт хэргийн зохицуулалтыг хичингүй болгож, Эрүүгийн хуулийн 166¹ дугаар зүйлд “Мөнгө угаах” гэмт хэргийн зохицуулалтыг шинээр нэмэлт Өөрчлөлт оруулсан байна.
- 2014.01.16-ны Өдрийн хуулиар, Эрүүгийн хуульд 166¹ дугаар зүйл буюу “Мөнгө угаах” гэмт хэргийн зохицуулалтыг Өөрчлөн найруулсан.
- 2015.12.03-ны Өдөр батлагдсан Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгын 18.6 дугаар зүйлд “Мөнгө угаах” гэмт хэргийн зохицуулалтыг тусгасан.
- 2017.05.11-ний Өдрийн хуулиар, Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулгын 18.6 дугаар зүйлд заасан “Мөнгө угаах” гэмт хэргийн холбогдох хэсэг, заалтад Өөрчлөлтийг тус тус оруулж хуульчилсан байна.

“Мөнгө угаах” гэмт хэргийг мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах байгууллагыг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухайн хуульд дараах байдлаар хуульчилжээ. Үүнд:

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 6.1 дүгээр зүйлийн 1.2 дахь хэсэгт “Тагнуулын байгууллага Өөрсдөө илрүүлсэн Эрүүгийн хуулийн 18.6 /Мөнгө угаах/ дугаар зүйлд заасан гэмт хэрэгт,

6.1 дүгээр зүйлийн 2.2 дахь хэсэгт “Эрүүгийн хуулийн Хорин хоёрдугаар бөлт заасан авлигын гэмт хэргийн хэрэг бөртгэлт, мөрдөн байцаалтын явцад илрүүлсэн Эрүүгийн хуулийн 18.6 /Мөнгө угаах/ дугаар зүйлд заасан гэмт хэрэгт Авлигатай тэмцэх газар,

6.1 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт “Цагдаагийн байгууллага нь энэ зүйлийн 1,2 дахь хэсэгт зааснаас бусад гэмт хэрэгт хэрэг бөртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулна” гэж заажээ. Энэ заалт нь Тагнуулын байгууллагын Өөрсдөө илрүүлээгүй, Авлигатай тэмцэх байгууллагын авлигын гэмт хэргийн хэрэг бөртгэлт, мөрдөн байцаалтын явцад илрүүлээгүй “Мөнгө угаах” гэмт хэргийг Цагдаагийн байгууллага шалгах аргаар тусгасан заалт юм.

Мөн хуулийн 6.1 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Тагнуул, цагдаа, авлигатай тэмцэх байгууллагын алба хаагчдын Үйлдсэн гэмт хэрэгт хэрэг бөртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулах харьяаллыг прокурор тогтооно” гэж заасан³.

Монгол Улсын ерөнхий прокурорын 2017 оны 06 дугаар сарын 30-ны Өдрийн А/67 дугаартай “Гэмт хэргийн талаарх гомдол, мэдээлэл, эрүүгийн хэрэг хянан шалгах, төнд прокурор хяналт тавих харьяалал тогтоох тухай” тушаалын 2-д “Энэ тушаалын хавсралтад

заагдсан байгууллагуудын шалгах нууцын зэрэглэлд хамаарах эрүүгийн хэрэгт Нийслэлийн прокурорын газраас хяналт тавихаар тогтоосугай” гэж,

Мөн тушаалын 1 дэх хэсэгт Авлигатай тэмцэх газрын шалгах Цагдаагийн байгууллагын алба хаагчийн ийлдсэн гэмт хэргийн талаарх гомдол, мэдээлэл, гэмт хэргээс бусад хэрэгт Нийслэлийн прокурорын газар,

2 дахь хэсэгт Тагнуулын ерөнхий газрын Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар харьяалуулсан хэрэгт Нийслэлийн прокурорын газар, тухайн нутаг дэвсгэрийн прокурорын газар,

3 дахь хэсэгт Цагдаагийн ерөнхий газрын Мөрдөн байцаах албанаас шалгаж буй 3.9 /Шүүгч, прокурор, Авлигатай тэмцэх газрын алба хаагчийн ийлдсэн гэмт хэргийн талаарх гомдол, мэдээлэл, гэмт хэрэгт Нийслэлийн прокурорын газар,

4 дэх хэсэгт Цагдаагийн ерөнхий газрын Эрүүгийн цагдаагийн албанаас шалгаж буй 4.7 “Мөнгө угаах” /Эрүүгийн хуулийн 18.6 дугаар зүйл/ гэмт хэргийн талаарх гомдол, мэдээлэл, гэмт хэрэгт Нийслэлийн прокурорын газар хяналт тавихаар шийдвэрлэсэн байна.

Энээс дүгнэхэд Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 18.6 дугаар зүйл /Мөнгө угаах/ заасан гэмт хэрэгт Тагнуулын байгууллага, Авлигатай тэмцэх газар, Цагдаагийн байгууллага мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж хэрэгт тавих хяналтыг Нийслэлийн прокурорын газар, тухайн орон нутгийн прокурорын газар хяналт тавихаар, хэргийг шийдвэрлэх шүүхийн хувьд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 2.2 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар уг хэрэг гарсан газрын харьяалах шүүх шийдвэрлэхээр тусгасан байна.

Мөн Монгол банкны ерөнхийлөгчийн А/116 дугаарын тушаалын 1 дүгээр хавсралтын 2-д “Хамтын ажиллагааны зөвлөлийн удирдлага, бэтэц, зохион байгуулалтад “Монгол банк, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Гадаад харилцааны яам, Сангийн яам, Хууль зүйн яам, Улсын ерөнхий прокурорын газар, Тагнуулын ерөнхий газар, Цагдаагийн ерөнхий газар, Татварын ерөнхий газар, Гаалийн ерөнхий газар, Санхүү мэдээллийн алба, Авлигатай тэмцэх газрын төлөөлөл оролцохоор тусгасан байна.

Мөнгө угаах гэмт хэргийг илрүүлэх, түүнд мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулахад эрүүгийн хуулийн 18.6 дугаар зүйлд /Мөнгө угаах/ заасан гэмт хэргийн шинжийг зайлшгүй тогтоож шалгах шаардлагатай юм. Шүүр хэлбэл Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх хуулийн 16.2 дугаар зүйлд заасан нотолбол зохих зүйлийг бэрэн дээрэн тогтоож улмаар мөнгө угаах гэмт хэргийн илдсэн шинж болох суурь гэмт хэргийг нотолсон байх шаардлагатай. Мөнгө угаах гэмт хэрэг нь бусад төрлийн гэмт хэргээс онцлох зүйл нь нууц далд аргаар илдэгддэг бөгөөд шүүний сацуу мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулж байгаа байгууллага, алба хаагчаас их хэмжээний мэдлэг, мэдээлэл, цаг хугацааг шаарддаг юм.

Авлига, албан тушаалын болон мөнгө угаах гэмт хэргийг илрүүлэн мөрдөн шалгах ажиллаа явуулахад мэдээ, мэдээллийн эх сурвалжийг олж тогтоох, түүнд дүн шинжилгээ хийх, мөрдөн шалгах ажиллагааны хэрэг тогтоох, гэмт хэрэгт холбогдсон хүн, хуулийн этгээд болон тэдгээрийн хамаарал бүхий этгээдтэй холбоотой шаардлагатай бүх мэдээлэл болон хэрэгнийг боломжит эх сурвалжийг ашиглаж, зохион байгуулалттайгаар олж тогтоон нотлох, сэжигтэй этгээд болон түүний хамтрагч бусад гэрчээс мэдүүлэг авах, эрх зүйн харилцан тусалцааны хэсэлтийг шаардлагатай гадаад улс орнуудад илгээх, мэдээ, мэдээлэл солилцох бусад төрлийн мөрдөн шалгах ажиллагааг хууль, тогтоомжийн хүрээнд хойшлуулж явуулах шаардлагатай юм.

Мөн олон улс оронд хэрэгжиж буй чиг хандлагаас харахад авлига, албан тушаалын болон мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэхдээ санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааг оновчтой хэрэгжүүлж, гэм бурууг хүндлбөргүй тогтоох, гэмт этгээдэд дан ганц ял шийтгэл ногдуулахаас илүү хохирол нэхэн төлүүлэх, хор уршгийг арилгуулах, гадаад улс орон руу алдагдсан хэрэгнийг эргүүлэн авахад манай улсын хууль сахиулах байгууллагууд мөн анхаарч байна.

Манай улсад мөнгө угаах гэмт хэрэгт мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах эрх бүхий байгууллага буюу тэр дундаа хуулиар харьяалуулсан Эрүүгийн хуулийн хорин хоёрдугаар бэлэгт заасан гэмт хэрэг, гомдол мэдээлэлд мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулдаг Авлигатай тэмцэх газарт сүүлийн 8 жилийн хугацаанд шалгасан албан тушаалын болон мөнгө угаах гэмт хэргийн статистик тоо мэдээнээс үзэхэд дараах нөхцөлтэй байна.

График 1. Авлигатай тэмцэх газарт мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулсан албан тушаалын гэмт хэргийн тоон үзүүлэлт, 2013-2020

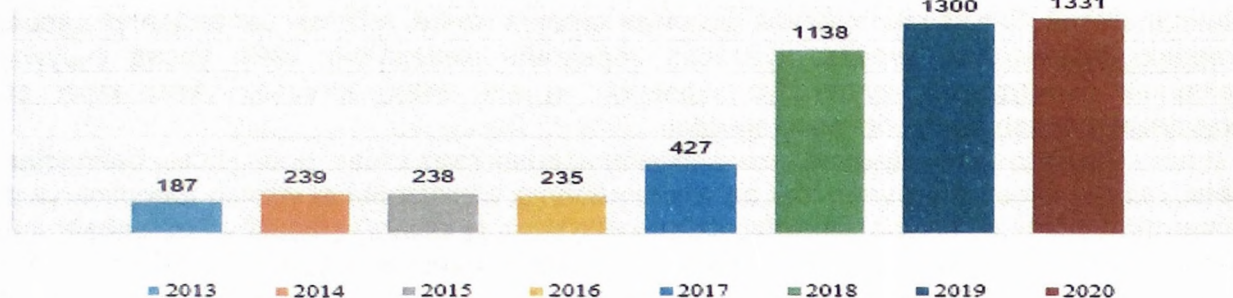
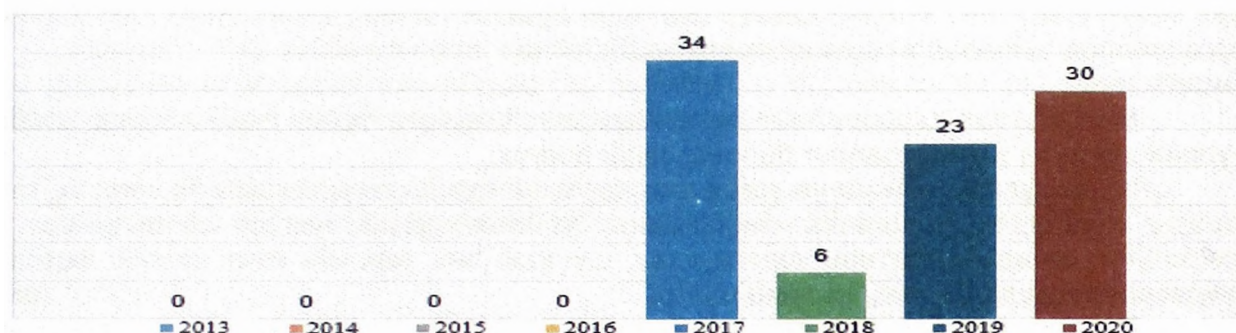

График 2. ЭХ-ийн 18.6-д заасан мөнгө угаах гэмт хэргийн тоон үзүүлэлт, 2013-2020

Авлигатай тэмцэх газарт сүүлийн 8 жилийн хугацаанд шалгаж шийдвэрлэсэн албан тушаалын гэмт хэргийн тоон үзүүлэлтээс үзэхэд сүүлийн жилүүдэд иргэдээс Төрийн байгууллагад итгэх итгэл суларсан, төрийн байгууллагын албан тушаалтан болон хууль сахиулах байгууллагын ажилтны сонгон шалгаруулалт, хөний нөөц, боловсон хүчний бодлого алдагдсан,

Авлигатай тэмцэх газраас 2020 онд хуульд заасан харьяаллын 1535 үйлдэлтэй, 696 холбогдогчтой, 1331 хэрэгт хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын ажиллагаа явуулж, 236 хэргийг шүүхэд шилжүүлсэн нь өмнөх оноос өссөн үзүүлэлт юм. Энэ онд авлига, албан тушаалын 114 эрүүгийн хэрэг шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн нь өмнөх оноос 67.6 хувиар өссөн сайн үзүүлэлт байна.

Санхүүгийн хориг арга хэмжээ авах эрх бүхий байгууллага (ФАТФ)-ын газар дээрх хяналт шалгалт хийх ажлын хүрээнд 2017-2020 оны 09 дүгээр сарын 15-ны өдрийг хүртэлх хугацаанд шүүхээр хянан шийдвэрлэсэн Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 18.6 дугаар зүйлд заасан мөнгө угаах гэмт хэргийн тоон мэдээнээс мөнгө угаах гэмт хэргийн суурь гэмт хэргийн төрлийг авч үзвэл:

Хулгайлах гэмт хэрэг 32.5 хувь,

Мал хулгайлах гэмт хэрэг 18.9 хувь,

Залилах гэмт хэрэг 2.7 хувь,

Авлига, албан тушаалын эсрэг гэмт хэрэг 8.4 хувь,

Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэг 0.7 хувийг тус тус эзэлж байгаа нь нийт шийдвэрлэсэн хэргийн 63.2 хувь нь өндөр эрсдэлтэй гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэсэн байна.⁴

Дүгнэлт:

Монгол Улсад авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажиллагаа эрчимтэй өрнөж байгаа ч өмнөгийн даяарчлагдсан нийгэмд хууль бус, гэмт хэргийн гаралтай хүргэнийг гадаадын улс орон, засаг захиргааны бүс, цаашилбал оффшор бүсэд байршуулах, нуун далдлах асуудал нэмэгдсээр байна. Энэ нь санхүүгийн мөрдөн шалгах ажиллагааг өргөнтэйгээр ашиглаж, мөнгөн урсгалыг тогтоосноор гадаадын улс орон руу шилжүүлсэн, нуун дарагдуулсан хүргэнийг илрүүлэх боломж бүрдүүлж байна.

Учир нь орчин цагийн гэмт хэрэг, ялангуяа өндөр зохион байгуулалт, олон шатлалт, нарийн төлөвлөсөн том хэмжээний авлигын хэрэг нь уламжлалт мөрдөн шалгах ажиллагаанаас гадна санхүүгийн мөрдөн шалгах, гүйцэтгэх ажиллагаа, олон улсын олон хэлбэрийн хамтын ажиллагаа, ялангуяа эрх зүйн харилцан туслалцааг өргөнтэйгээр гүйцэтгэх зайлшгүй шаардлагатай байна. Манай улс тус чиглэлээр ихээхэн ахиц дэвшил

гаргаж байгаа ч цаашдаа хууль сахиулах болон санхүүгийн салбарын хооронд хамтын ажиллагаа, уялдаа холбоог сайжруулж, асуудлыг цогц байдлаар шийдвэрлэх шаардлагатай. Энэ нь гэмт хэргийн гаралтай хэрэг мөнгө, гүйлгээг цаг алдалгүй царцаах, зогсоох, битүүлжлэх, хураах, хураасан хэрэгний менежмент хийх, улсад учруулсан хохирлыг барагдуулах, хууль бус хэрэгнийг хураан авах, эргүүлэн татах зэрэг олон асуудлын шийдэл болох боломжтой юм.

Монголд төвшний авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт олон улсын байгууллага, банк, гаднын хэрэг оруулалттай аж ахуйн нэгжид, санхүүгийн эх сүвэр тодорхойгүй сан, буяны байгууллага, татвар төлөгчид зайлсхийх, хар зах зээл дэх бэлэн мөнгө ний эргэлтийг зогсоох, хууль бус эсхүл халхавчилсан нэт цаасны арилжаа зэрэг зохион байгуулалттай ийлдэлтэй үр дүнтэй тэмцэх арга нь дээрх гэмт хэргийн улмаас олсон орлогыг илрүүлэх бөгөөд энэ бүх нөхцөлийг харгалзаж Монгол улс эрх зүйн орчиндоо мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх зорилгоо оновчтой тодорхойлох, авлигын гэмт хэрэг шалгах тохиолдол бүрд мөнгө угаах гэмт хэргээр давхар шалгадаг практик тогтоох, мөнгө угаах гэмт хэргийн суурь гэмт хэргийг нэрлэж гэх шаардлагатай байна.

Санал:

Мөнгө угаах терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль, бусад салбар хуулийн эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох.

Үүнтэй уялдуулан мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх, түүнийг таслан зогсоох, гэмт этгээдэд холбогдох ял шийтгэлийн бодлогыг уг гэмт хэргийн ноцтой шинж чанарт нь тохирохуйц хэмжээнд тогтоон хэрэгжүүлэх, шүүхээр энэ төрлийн гэмт хэргийг эцэслэн шийдвэрлэх асуудалд ахиц, дэвшил гаргах.

Гэмт хэргийн улмаас олж авсан хэрэг, орлогыг хураан авах, гадаадын улс орнуудад байршуулсан хэрэг, оффшор бүсэд байршуулсан орлого зэргийг буцаан татах чиглэлээр улс орнуудын хоёр талын болон олон талт эрхийн эрх зүйн харилцан туслалцаа үзүүлэх гэрээний эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, гүйцэтгэлд нь хяналт тавих төрийн механизмыг сайжруулах.

Мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэж буй хууль сахиулах байгууллага, санхүүгийн байгууллага /Санхүү мэдээллийн алба, Арилжааны банкууд, Хэрэгний зах зээл г.м /, бусад төрийн чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын хамтын ажиллагааг сайжруулах, тэдгээр байгууллагуудын ажилтан, албан хаагчдын мэдлэг чадварыг дээшлүүлэх олон талт арга хэмжээг төрийн бодлогоор авч хэрэгжүүлэх.

Ном зүй

Монгол Улсын хууль "Төрийн мэдээлэл" эмхэтгэл 2017.

1. "Эрхийн хууль" 1986 он, 2002 он, 2015.
2. Авлигатай тэмцэх газар, "Мөнгө угаах гэмт хэрэг" УБ, 2020.
3. М.Гантулга УЕПГ-ын ахлах прокурор, "Гэмт хэрэг ийлдэж олсон хэрэг, орлогыг буцаан авах ажиллагаа" УБ, 2020.
4. "Эрхийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа" сурах бичиг, УБ, 2020.
5. Авлигатай тэмцэх газар "Авлига албан тушаалын гэмт хэрэг мөрдөх аргачлал" УБ, 2001.
6. ФАТФ-ын зөвлөмжийн техникийн хэрэгжилтийг нэлэх болон мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцооны үр дүнтэй байдлыг дүгнэхэд ашиглагдах арга.2001.
7. Ж.Болдбаатар. "Мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд тулгамдаж буй асуудал" ндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд тулгамдаж буй асуудал /олон улсын эрдэм шинжилгээний хурлын эмхэтгэл. УБ., 2012. 36 дахь тал
8. Авлигатай тэмцэх газар Гэмт хэрэг, гомдол мэдээлэл шийдвэрлэлтийн судалгаа" 2013-2020
9. Шүүх эрх мэдэл сэтгүүлийн 2020 он №4
10. Авлигатай тэмцэх газар <https://www.iaac.mn>
11. Санхүүгийн мэдээллийн алба. Мөнгө угаах гэмт хэрэг гэж юу вэ? /www.mongolbank.mn/
12. Олон улсын мөнгө угаах мэдээллийн товчооны сайт <http://www.imlib.org/page14 conclusions.html>
13. Мөнгө угаах гэмт хэрэг <https://ru.wikipedia.org/>
14. Мөнгө угаахтай тэмцэх толь бичиг <https://www.acams.org/zh-hans/>